Renata Salecl, Kabalık Çağı (The Age of Rudeness, November 2023), Çev. Bülent Kale, İstanbul: Metis Yayınları, 2026, 140 s.

Değerlendiren: Rabia Atsay

Kabalık Çağı adıyla Türkçeye çevrilen bu eser, özgün dilinde *The Age of Rudeness* başlığıyla yayımlanmıştır. Yazarın, *incivility* (nezaketsizlik) yerine *rudeness* (kabalık) sözcüğünü tercih etmesi, eserin nasıl okunması gerektiğine dair önemli bir ipucu sunmaktadır. *Incivility* kelimesi, kamusal yaşamı mümkün kılan karşılıklı saygı normlarının çözülüşüne işaret eden, daha kapsamlı ve toplumsal bir çerçeveye yaslanmaktadır. *Rudeness* ise ilk bakışta bireysel bir görgü eksikliğini çağrıştırır. Bu noktada beliren görünür gerilim, aslında kitabın temel iddiasıyla çözülmektedir. Salecl, kabalığı ekonomi, psikoloji, siyaset, sağlık ve eğitim gibi farklı makro kurumsal çatılar altında tartışarak, bireysel gibi görünen bu davranış biçiminin esasında toplumsal ilişkilerin yapısal bir dönüşümünün belirtisi olduğunu gösterir. Böylece kişisel bir kusur sandığımız kabalık, neoliberal düzenin kolektif bir semptomu olarak yeniden çerçevelenmektedir.

Geç modern dönemde belirginleşen neoliberal makroekonomik düzen, bireyleri sürekli verimli olmaya zorlanan birer projeye dönüştürmekle kalmamış toplumsal ilişkilerin kurucu harcı olan nezaket, empati ve dayanışma zeminini de büyük ölçüde aşındırmıştır. Slovenyalı düşünür ve sosyolog Renata Salecl, *Kabalık Çağı* adlı eserinde tam olarak bu sosyo-psikolojik aşınmayı ve hırçınlaşmayı konu edinmiştir. Çalışmalarında hukuk, kriminoloji ve psikanalizi harmanlayan Salecl, kabalığı ve

Doktor Adayı, Bursa Uludağ Üniversitesi, rabiaatsay25@gmail.com
https://orcid.org/0000-0001-8451-2967

DOI: 10.12658/D0426
insan & toplum, 2026; 16-3: 243-248.
insanvetoplum.org

kamusal alandaki hoyratlığı basit bir görgü kuralı ihlali ya da eğitim eksikliği olarak görmemektedir. Günümüzde kabalık, neoliberal kapitalizmin yapısal dili, bireylerin yoğun varoluşsal kaygılar karşısında başvurduğu savunmacı bir narsisizm ve ötekini yok sayarak sahte bir güç elde etme mekanizmasıdır.

Kitap; "Neoliberalizmin Patolojisi", "Vahşi Kapitalizm", "Nezaketin Maskesi Düştüğünce", "Uyuşukluk" ve "Dünya Nereye Gidiyor?" başlıklı bölümlerden oluşumaktadır. Her biri farklı bir tema ve toplumsal kurum üzerinden kabalığın görünüm biçimlerini ele alır. Salecl, eserin Türkçe baskısına yazdığı önsözde, çoğumuzun gündelik hayatta tanık olduğu iki sahne üzerinden kabalığın yeni karakterini betimlemektedir. Kaldırımdaki kaba köpek sahibi ile İstanbul metrosunda ince topuklu ayakkabısıyla bir başkasının ayağına basıp özür dilemek yerine üste çıkan şık kadın örneği (s. 9). Bir zamanlar kamusal barışı korumak adına takılan nezaket maskesi artık düşmüştür, "her koyun kendi bacağından asılır" anlayışını içselleştiren bireyler için öteki özne, bir iletişim ortağı değil, aşılması ya da ezilmesi gereken bir engeldir (s. 10). Salecl, eserin amacının her şeyin kötüye gittiğine dair bir yaygaracılık değil, kabalığın toplumsal boyutlarını incelemek olduğunu belirtir. Ne var ki kitabın tonu çoğu yerde bu beyan edilen amaçla tam örtüşmez. Metin yer yer betimleyici çözümlemeden karamsar bir teşhise kayar. Bu, değerlendirilmesi gereken bir gerilim olarak Salecl'in sunmuş olduğu örnekler ikna edici olsa da çözüm önerilerinin kitabın yalnızca son sayfalarına sıkışması, eserin sorunu tanımlama gücüyle sunduğu öneri arasında bir dengesizlik yaratmaktadır. Yine de bu, eserin değerini düşürmekten çok, okuru kavramsal olarak tetikte tutan üretken bir gerilim olarak okunmaktadır.

İlk bölümlerde yazar, modern iş dünyasının ürettiği yeni denetim mekanizmalarını ve zorunlu mutluluk baskısını örneklerle açıklar. Zappos gibi şirketlerin çalışanlarından maceracı, özgün ve eğlenceli olmalarını beklemesi, aslında bireyin tüm yaşam alanını kuşatan yeni bir denetim biçimidir (s. 16). Mark Fisher›ın çözümlemelerine yaslanan Salecl, geç kapitalizmin trajedisinin keyif alamamak değil, ne pahasına olursa olsun keyif alma ve mutlu görünme baskısı olduğunu belirtirken bu performans zorlamasının bireyleri yoğun bir yetersizlik hissine, kaygıya ve sahtekârlık sendromuna sürüklediğini göstermektedir (s. 17-18). Yetersizlik ve başarısızlık hissi yalnızca iş ortamında değil; spor, eğitim ve aile gibi alanlarda da kendini gösterir. Madalyasız başarının başarı sayılmadığı, başarının para kazanmaya indirgendiği bir düzen betimlenir (s. 33).

Türkiye bağlamında benzer örüntüler kolayca izlenebilir. Sözgelimi akademide herhangi bir kadroya sahip olmadan doktora yapanların toplumda "başarısız" olarak yaftalanması, bu mantığın yerel bir görünümünü sunmaktadır. Sosyal medyada ise tek tipleşme ve her ne olursa olsun gösterme arzusu öne çıkmaktadır. Sağlıklı yaşam, popüler besinlerle hazırlanan "bowl"lar ya da Stanley marka termoslarla bol

su içme jestleri, sağlığı bu göstergeler bütününden ibaret kılmaktadır. Instagram'da sıkça karşılaşılan "LGS anneleri" akımı, ilkokul mezuniyetleri ve anaokulu kınaları da başarının büyüklüğüyle değil, gösterilebilir kılınmasıyla -yazarın deyişiyle büyüklenmeyle- ilişkilenir. Çünkü neoliberal çağda başarı, ailece ya da milletçe sahiplenilen ve spot ışıkları altında parlayan bir olguyken, başarısızlık yalnızca bireye atfedilmektedir.

Kyle Chayka'nın coğrafyadan bağımsız tektip mekânları tanımlamak için kullandığı "AirSpace" kavramı, bu neoliberal homojenleşmenin kültürel boyutuna örnek olarak verilmiştir (s. 44). Benzer biçimde George Ritzer'in toplumun McDonaldlaştırılması olarak kavramsallaştırdığı süreç, zevklerin evrenselleşmesi ve konforun standartlaşması olarak aktarılır (Ritzer, 2019). "Cool" olan tektipleşirken, çirkin ya da istenmeyen olarak kabul edilenin dışlanması da evrenselleşmektedir. Ancak istenmeyen olan trend hâline geldiğinde, yani bir konsepte dönüştüğünde, aynı kural geçersiz hale gelmektedir. Zara, Mavi ya da Levi's gibi markaların yırtık kotları satışa sunması, yoksulluğun konseptleştirilmesinin bir örneğini sunmaktadır.

"Vahşi Kapitalizm" başlığı altında ele alınan kurumsal düzeydeki acımasızlık çözümlemeleri, kitabın güçlü ve somut eksenlerinden birini oluşturmaktadır. Neoliberal ekonominin toplumsal yansımaları kabalık, acımasızlık, eziklik hissi ve sürekli duygusal emek sömürüsü olduğunda, bireylerde sonuç tükenmişlik, boş vermişlik ve uyuşukluktur (s. 49-50). Salecl, 2008-2009 yıllarında özelleştirme sonrası otuz beşten fazla çalışanının intiharıyla sarsılan France Télécom (Orange) davası üzerinden, kurumsal verimlilik adına uygulanan sistematik duygusal tacizin, aşağılamanın ve yıldırmanın yapısal bir psikolojik işkenceye dönüştüğünü gösterir (s. 58-59). Bu acımasızlık yalnızca iş yerlerinde değil, televizyonda ve sosyal medyada da "dobralık" adı altında meşrulaştırılmaktadır (s. 48).

Türkiye'de bu örüntünün gündüz kuşağı programlarındaki izdüşümlerini görmek mümkündür. Gündüz kuşağı programlarında kadın katılımcıların -özellikle eğitim almak yerine evlenmeyi tercih edenlerin ya da eğitimli olduğu hâlde istihdama katılamayanların- sunucu tarafından maruz bırakıldığı aşağılama, kabalığın kamusal bir gösteriye dönüştüğü anları örneklemektedir. Salecl, lüks restoranların ve slow food mutfaklarının arka planındaki stajyer sömürüsünü (s. 68) ve Çin'deki ileri teknoloji şirketlerinin 996 çalışma sisteminin yarattığı bedensel tükenmişliği (s. 69) de bu çerçevede incelemektedir. Ancak söz konusu bu sömürü, dipten gelen bir dirençle karşılaşmıştır. Çinli gençlerin "tang ping" (sırtüstü yatma) ve "bai lan" (bırak çürüsün) felsefeleri ile Batı'da yükselen "sessiz istifa" (quiet quitting) dalgası, hoyrat üretim modellerine karşı bedenin ve ruhun birer rasyonel isyanı olarak yorumlanmaktadır (s. 70).

Eserin kuramsal açıdan en yoğun bölümlerinden biri olan "Nezaketin Maskesi Düştüğünce", toplumsal bağın kamusal alandan kurumsal yapılara uzanan çözülüşünü konu almaktadır. Yazara göre medeni bir ortaklığın sürdürülebilmesi için elzem olan nezaket maskesi modern çağda tümüyle düşmüş, toplumsal biraradalığı sağlayan nezaketin yerini paradoksal biçimde kabalık ve saygısızlık almıştır (s. 74). Bu tahribat, neoliberal çalışma rejimiyle doğrudan ilişkilidir. Günümüz kurumsal ikliminde herkesin yerinin kolayca doldurulabileceği fikri normatifleşmiştir (s. 75). Bu ikame edilebilirlik, öznelliği değersizleştirirken kabalığın kurumsallaşmasının da önünü açmaktadır. Öyle ki modern özne, kabalığından utanmak bir yana, kendisini "psikopat ama başarılı" gibi narsisistik etiketlerle pazarlamaya başlamıştır. Salecl'e göre bu patoloji, salt ahlaki bir çağrıyla ya da yasal düzenlemeyle onarılamaz; toplumsal töresellikte (Sittlichkeit) karşılığı olmayan ve kolektif olarak benimsenmeyen yasalar, kamusal saygıyı tek başına yeniden tesis edemez (s. 81).

Bu kurumsal yetersizlik, okullardaki eğitim-öğretim süreçlerinde öğretmen ve öğrenci öznelliğini katı bir alt-üst hiyerarşisine sıkıştırmıştır. Yapısal rollerin bu katılığı, çocukların ve gençlerin cinsellik gibi varoluşsal konuları internetteki pornografik içeriklerle öğrenmesine yol açar; bu da şiddet ve kabalığın, erkek cinselliği ve tahakkümü üzerinden simgesel ve pratik olarak yeniden üretilmesiyle sonuçlanır. Gerçeğin bilgisinden kopan bireyler, narsisistik yaralarını gizlemek için "mış gibi yaparak" yapay ve temsilî bir rolü benimsemek zorunda kalır. Neoliberalizmin tırmandırdığı tükenmişlik, insanları ya kendi başarılarını durmaksızın sorgulamaya (sahtekârlık sendromu) ya da yetkinliklerini abartılı biçimde sergilemeye itmektedir (s. 87). Öznenin içine hapsedildiği bu kronik yetersizlik hissinin, kurumsal düzeyde silah ya da üniforma gibi güç ve şiddet unsurlarıyla donatılması, kabalık olgusunu doğrudan devlet aygıtının merkezine taşır. Althusser'in (1994) kavramsallaştırmasını anımsatan biçimde, devletin baskı aygıtları aynı zamanda birer ideolojik aygıta dönüşmüştür. Salecl, polis teşkilatlarının toplumsal hareketlere karşı ağır askerî teçhizatla donatılmasını bu kurumsal şiddetin göstergesi olarak sunar (s. 88-90). Tepeden tırnağa askerileşen bu aygıt, korumakla yükümlü olduğu halkı potansiyel bir düşman olarak kodlar ve kamusal alanı bir operasyon sahasına çevirir. Moda kuramcısı Rebecca Arnold'a atıfla yazar, üzerimize geçirdiğimiz giysilerin alelade örtüler değil, öznelliği kuran yapılar olduğunu hatırlatır. Dolayısıyla aşırı donatılmış bu teçhizat, polisi halkın gözünde tehditkâr ve kaba bir otorite figürüne dönüştürürken onu kamusal öfkenin doğrudan hedefi hâline getirmektedir (s. 92).

"Uyuşukluk" ve "Dünya Nereye Gidiyor?" bölümleri, kurumsal düzeyde incelenen narsisistik kabalığın politik alandaki tehlikeli görünümlerine odaklanmaktadır. Claude Lefort'un "boş yer olarak iktidar" teorisine başvuran Salecl, Trump, Putin, Şi ve Orbán

gibi liderlerin iktidarın geleneksel sembolik mesafesini ortadan kaldırdığını ileri sürmektedir(s. 115-116). Bu liderler, sosyal medya aracılığıyla takipçileriyle rasyonel bir hiyerarşi yerine senli benli bir özdeşleşim ilişkisi kurmaktadır. Siyasette hakaretin bir gösteriye, ötekini aşağılamanın kolektif bir eğlenceye dönüşmesi, eleştiri apatisini körükleyerek kitlelerde derin bir uyuşukluk yaratmaktadır. 116). Macaristan Başbakanı Viktor Orbán'ın, literatüre "tavuskuşu dansı" olarak geçen (bir adım ileri gitmek için geçici olarak geri çekilme) taktiği, arka planda medyanın, akademinin ve yargının adım adım ele geçirilmesini gizleyen bir manevraya örnek olarak sunulmaktadır (s. 121, 126).

Kitabın kapanış bölümü olan "Dünya Nereye Gidiyor?", bu politik uyuşukluğun küresel ölçekteki bedelini ekolojik ve varoluşsal kriz karşısındaki eylemsizlik üzerinden tartışmaktadır. Salecl'e göre siyasetteki kutuplaşma ve kamusal alandaki bu kabalaşma, insanlığın iklim krizi gibi felaketlerin eşiğinde bile bir kader ortaklığı bilinci geliştirmesini engeller (s. 132). Hakikat-sonrası (post-truth) şüphecilik, çevre politikalarını tarafların birbirini dinlemeyi reddettiği hırçın bir kültür savaşı malzemesine dönüştürerek sabote etmektedir (s. 138). Yazar, bu uyuşukluk sarmalından çıkış yolu olarak popülizmin otoriter liderlerin elinden geri alınmasını savunurken Yok Oluş İsyanı ve Greta Thunberg gibi hareketlere işaret etmektedir. Böylece ekolojik hayatta kalma mücadelesi doğrultusunda kurulacak bir "aydın popülizmi" ve demokratik seferberliğin, iktidarın o kurucu boşluğunu yeniden sivil halka iade edebilecek yegâne panzehir olduğunu ileri sürmektedir (s. 140). Salecl'in daha karamsar duruşuna karşıt bir uç olarak, Paolo Gerbaudo'nun *Büyük Geri Tepme* (2022) adlı çalışması koyulabilir. Gerbaudo, Covid-19 pandemisiyle birlikte neoliberal çağın güçlü bir geri tepmeyle sarsılacağını öne sürerek daha iyimser bir senaryo çizmektedir.

Sonuç olarak Kabalık Çağı; sosyal psikoloji, eleştirel teori ve çağdaş siyaset sosyolojisi literatürüne güncel ve düşündürücü bir katkı sunmaktadır. Eserin en güçlü yanı, kabalığı bireysel bir kusur olmaktan çıkarıp neoliberal düzenin yapısal bir semptomu olarak yeniden çerçevelemesi ve bunu geniş bir örneklerle desteklemesidir. Öte yandan, "kabalık" kavramının ekonomiden polise, eğitimden iklim siyasetine uzanan bu denli geniş bir alana yayılması, kavramın açıklayıcı gücü açısından zaman zaman bir dağılma riski doğurmaktadır. Her şeyi kuşatan bir kavramın kimi yerde belirleyiciliğini yitirmesi söz konusudur. Salecl'in çözümlemesi büyük ölçüde Batı ve Slovenya bağlamından beslendiğinden, Türkçe okur için bazı örneklerin aktarılabilirliği de tartışmaya açıktır. Yine de yazar, içinden geçtiğimiz dönemi yalnızca betimlemekle kalmaz toplumu bir arada tutan şeyin, piyasada üretilemeyen ve birbirimizin varlığını tanımamızı sağlayan o küçük nezaket ile mikro-dayanışma pratikleri olduğunu hatırlatmaktadır. Bu yönüyle eser, akademik bir çözümleme olduğu kadar zımni bir etik çağrı niteliği de taşımaktadır.

Kaynakça

Althusser, L. (1994). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları* (Y. Alp & M. Özışık, Çev.). İletişim Yayınları.

Gerbaudo, P. (2022). *Büyük geri tepme: Popülizm ve pandemi sonrası politika* (K. Tanrıyar, Çev.). Ayrıntı Yayınları.

Ritzer, G. (2019). *Toplumun McDonaldlaştırılması: Çağdaş toplum yaşamının değişen karakteri üzerine bir inceleme* (A. E. Pilgir, Çev.). Ayrıntı Yayınları.

Salecl, R. (2025). *Kabalık çağı* (B. Kale, Çev.). Metis Yayınları.